

A huszadik század egyik nagy feltalálójaként tartjuk számon.

Kármán Tóddal, Neumann Jánossal, Teller Edével együtt emlegetjük, olykor a magyar származású Nobel-díjasok közé is besoroljuk, pedig sem ő, sem Kármán, sem Neumann, sem Teller nem kaptak Nobel-díjat, csak éppen meghatározó befolyást gyakoroltak a huszadik század történelmére. Működésük közvetve-közvetlenül kihat a mai életünkre is.

Szilárd Leó 1916-ban, 18 éves korában a fizikai Eötvös versenyen II. helyezést ért el.

Igaz, Szilárd Leóról hajlamos megfeledkezni a hálátlan utókor. Az ő különös életéről szóló izgalmas könyv ezzel a címmel jelent meg Amerikában: „Genius in the Shadows” (Zseni árnyékban). Nemrég három részes szép filmet közvetített a Magyar Televízió a Dunáról, egyéni nézőpontból követve végig a Duna menti országok történelmét. Ellátogattak Ulmba, ahol többek között Einstein született. Hosszú másodpercekig vetítettek egy részletet abból a fél évszázada készült dokumentumfilmből, ahol Einstein Szilárd Leóval látható, amint aláírni készül azt a nevezetes levelet Roosevelt elnöknek. A TV-ben látott alkotás francia–osztrák–magyar koprodukcióban készült, de sem az alkotóknak, sem az alkotást kommentáló magyar tudományos riporternek nem jutott eszébe megemlíteni, hogy ki is az a Duna mentén született másik tudós, akivel Einstein látható.

Nos, most a centenáriumon valószínűleg sok szó esik Szilárd Leóról, a nyughatatlan feltalálóról, akinek Fermivel közös szabadalma az atomreaktor, Einsteinnel közös szabadalma a forgó alkatrészek nélkül működő hűtőgép, biológiai találmánya a baktériumok szaporodásához állandó feltételeket biztosító kemosztát. Ő volt az, aki a tudósok kimenekítését szervezte a 30-as évek ellehetetlenülő Európájából, aki megfogalmazta a Rooseveltnek szóló levelet, mely elindította az atombomba kifejlesztését az Egyesült Államokban, s aki a náci Németország kapitulációja után aláírásokat gyűjtött, hogy ne dobják le lakott területre Japánban az atombombát.

Február 11-én, a 100. születésnapon az Eötvös Loránd Fizikai Társulat ünnepi közgyűlésen emlékezik meg Szilárd Leóról, előtte való nap a Parlamentben, 9-én az Eötvös Egyetemen nemzetközi szemináriumon beszélnek a világ különböző tájairól összesereglett kutatók az „árnyékban” élt zseniről. Pakson Szilárd Leó emlékversenyt rendeznek, a Fizikai Szemle Szilárd Leónak szenteli februári számát.

Interneten is nyomon követhetjük életének legfontosabb állomásait:

(<http://www.peak.org/danneng/chronbio.html>)

S ha már az Interneten kalandozik valaki, keresse meg Teller Ede levelét is az alábbi címen: (<http://msx4.pha.jhu.edu/audDir/ed>)

Teller Ede ugyanis idén ünnepelte 90. születésnapját. A Fizikai Szemle januári száma órára szól. Lapunk is köszönti a magyar származású tudóst.

Radnai Gyula